

«Тасдиқ мекунам»
Директори Донишкадаи иқтисод ва
савдои Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон
н.и.и., дотсент Олимӣ Р.Л.

«_____» _____ 2017 сол

ХУЛОСАИ

чаласаи васеи кафедраи иқтисодиёт ва соҳибқории Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Рисолаи номзадӣ дар мавзӯи «Самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар соҳаҳои иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон)» дар кафедраи иқтисодиёт ва соҳибқории Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон тайёр карда шудааст. Дар давраи тайёр намудани диссертатсия ва дар айнаи ҳол Окилов Акмалҷон Аҳмадович дар Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон ба сифати ассистенти кафедраи назарияи иқтисодӣ ва ҳамзамон унвонҷӯи кафедраи иқтисодиёт ва соҳибқории донишкадаи мазкур фаъолият дорад.

Соли 2011 Филиали Донишгоҳи технологии Тоҷикистон дар ш. Хучандро аз рӯи ихтисоси иқтисодчӣ бо тахассуси “Молия ва қарз” хатм намудааст.

Роҳбари илмӣ Алиҷонов Ҷамшед Абдуқаюмович, номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент, мудирӣ шуъбаи магистратураи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон. Мушовири илмӣ Шарифзода Мумин Машоқир, доктори илми иқтисодӣ, профессор, ректори Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон.

Оид ба натиҷаи муҳокимаи рисолаи номзадӣ дар мавзӯи «Самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар соҳаҳои иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон)» чунин хулоса қабул карда шуд:

Баҳодиҳии кори иҷрокардаи унвончӯ. Рисолаи Оқилов Акмалҷон Аҳмадович дар мавзӯи «Самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар соҳаҳои иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон)» тадқиқоти назариявии масъалаҳои истифодабарии самараноки омилҳои истеҳсолотро дар иқтисодиёти минтақа ифода мекунад. Рисола ба истифодаи васеи муносибати комплексӣ ва усулҳои мухталифи тадқиқоти иқтисодӣ таъя карда, ба масъалаи муҳими замони муосир бахшида шудааст.

Муҳимии тадқиқоти илмӣ. Тағйиротҳои мураккаб дар иқтисодиёти ҷаҳон ба тараққиёти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои он таъсири бевосита расонида истодааст. Дар шароити ба миён омада, масъалаи барқарорсозии истеҳсолоти ватанӣ дар асоси истифодаи шакл ва усулҳои инкишоф ва баҳамтаъсиррасонии омилҳои истеҳсолот дар

иқтисодиёти минтақа ва тадбиқи онҳо дар амалия дар шароити иқтисодиёти кушод ба мадди аввал мегузарад. Аз ин лиҳоз муҳимӣ ва саривақтии тадқиқоти мавзӯи мазкур бо як қатор шарту шароитҳо тавсиф карда мешавад. Дар аввал, барои ҳалли масъалаи таъмини суръати баланд ва устувори рушди иқтисодӣ ба ҷузъ аз баланд намудани боздеҳ аз истифодаи омилҳои истеҳсолот, дигар роҳи самарабахш вучуд надорад. Дуюм, таъмини ҳосилнокии баланди омилҳои истеҳсолот оиди солимии иқтисодиёт, мавҷудияти ҳавасмандгардонии пурқуввати фаъолияти корӣ дарак медиҳад. Бинобар ҳамин зарурати объективии дарёфти монеаҳо дар инкишофи омилҳои истеҳсолот, муайян намудани нишондодҳои дараҷаи тараққиёти онҳо ба миён меояд. Маълум аст, ки омилҳои истеҳсолот нисбат ба эҳтиёҷоти одамон маҳдуд мебошанд. Мувофиқи амал намудани қонуни иқтисодии афзоиши эҳтиёҷот, онҳо нисбат ба захираҳо (омилҳо) бо суръати баландтар афзоиш меёбанд. Аз ин ҷо маълум мегардад, ки истеҳсоли неъматҳои моддӣ ва маънавӣ, на танҳо мавҷудият, балки истифодабарӣ ва тақомули омилҳои истеҳсолотро дар назар дорад. Дар шароити иқтисодиёти гузариш масъалаи афзоиши боздеҳ аз омилҳои истеҳсолоти истифода мешуда ба умдатарин масоилҳои тараққиёти иқтисодӣ шомил шуданаш, ба тадқиқотҳои илмӣ дар ин самт диққати кофӣ ҷудо карда намешавад. Оиди ин гуфтаҳо миқдори ками

тадқиқотҳо ба мақолаҳои ба чоп расида оид ба самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар иқтисодиёти минтақа шаҳодат медиҳанд. Тадқиқоти омилҳои истеҳсолот одатан дар алоҳидагӣ барои ҳар як омилҳои истеҳсолот ба роҳ монда мешавад. Масъалаҳои баҳамтаъсиррасонии омилҳои истеҳсолот ва тадқиқи онҳо дар алоқамандии системавӣ ниҳоят кам зери тадқиқ гузаронида шудаанд. Алалхусус ин масъала барои иқтисодиёти дар шароити гузариш қарор дошта ниҳоят муҳим мебошад. Аз ҳамин нуқтаҳои назар мавзӯи рисолаи номздаи Оқилов Акмалҷон Аҳмадович сарвивақтӣ ва муҳим ҳисобида мешавад.

Тасдиқи мавзӯи рисола. Мавзӯи рисолаи номзадӣ дар ҷаласаи Шӯрои олимони Донишқадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон дар ш. Хучанд аз таърихи 14.09.2013, суратҷаласаи № 2 тасдиқ карда шудааст.

Иштироки шахсии муаллиф дар чараёни ба даст овардани натиҷаҳои дар рисола баёншуда:

- Хулосае асоснок карда шудааст, ки самаранокии истифодаи омилҳои истеҳсолот дар иқтисодиёти минтақа дар алоқамандӣ ва баҳамтаъсиркунии онҳо вобастагӣ дошта, ҳар як омилҳои истеҳсолот дорои қобилиятҳои камёфтӣ, маҳдуд, маҳсулноқӣ, ивазшавӣ, инчунин имконияти таъмини даромад.

- Дар асоси омӯзиши назарияҳои мухталиф, муносибатҳои назариявӣ систематизатсия карда шуданд, ки дар қорҷӯбаи он муайян карда шудааст, ки самаранокии истифодаи омилҳои истеҳсолот доимо ба самти афзоиши ғоида ҳаракат мекунад.

- Дар асоси омӯзиши модели рушди иқтисодии А. Люис, муайян карда шудааст, ки дар шароити вобастагии Тоҷикистон аз муҳочирати меҳнатӣ ва аз ҳад зиёд мавҷуд будани захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи аграрӣ, барои баланд намудани самаранокии истифодаи омилҳои меҳнат гузариши захираҳои меҳнатӣ аз соҳаи аграрӣ ба соҳаи саноат афзалтар ҳисобида мешавад.

- Муайян карда шудааст, ки дар вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи асосӣ ин норасогии омилҳои истеҳсолот набуда, балки ғайрмақсаднок ва ноқилона истифодаи он ба ҳисоб меравад. Бо ин мақсад афзалияти таҷдиди мутобиқшавии соҳаҳои иқтисодии минтақавӣ ва васеъшавии имкониятҳои истеҳсолии вилояти Суғд ба воситаи ҷалби омилҳои истеҳсолоти машғул набуда исбот карда шудааст.

- Ҳолате асоснок карда шудааст, ки мувофиқи он инкишофи соҳибкорӣ таъсисёбии кумитаи махсусро талаб мекунад, ки баҳри бартараф намудани монеаҳои гуногунро дар назар дорад.

- Роҳҳои тақомули таъсири институтсионалӣ ба самаранокии истифодабарии омилҳои шахсии истеҳсолот муайян карда шудаанд, ки фаъолияти якҷояи давлат, кордиханда, иттифокҳои касаба ва ҳуди коргаронро дар назар дошта, истифодаи муносибати салоҳиятнок дар тайёр намудани кадрҳо пешбинӣ шуда, инчунин истифодаи нишондихандаҳои ҳосилнокии интиҳой, чандирии барориш доир ба ҳар як омили истеҳсолот пешниҳод карда шудааст.

- Модели алоқамандии афзоиши самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар иқтисодии минтақа пешниҳод карда шудааст, ки маҷмӯи чораҳоро оид ба истифодаи оқилонаи омилҳои истеҳсолот дар бар мегирад.

Дурустии натиҷаҳои илмӣ ва хулосаҳои асосӣ бо истифодаи асарҳои назариявии фундаменталӣ, таҳлили эмпирикии маълумоти васеи оморӣ, истифодаи кофӣи ҳолатҳои методӣ ва методологии баҳогузориҳои вазъи иҷтимоӣ-иқтисодӣ асоснок карда шудаанд.

Натиҷаҳои илмие, ки нағзони илмии рисолаҳо ифода мекунанд аз инҳо иборатанд:

- Асоснок карда шудааст, ки самаранокии истифодаи омилҳои истеҳсолот дар алоқамандӣ ва баҳамтаъсиркунии онҳо вобастагӣ дошта, ҳар як омили истеҳсолот дорои қобилиятҳои камёфтӣ, маҳдуд, маҳсулноқӣ, ивазшавӣ, инчунин иқонияти даромад овардан.

- Дар асоси омӯзиши назарияҳои мухталиф, муносибатҳои назариявӣ систематизатсия карда шуданд, ки дар чорчӯбаи он муайян карда шудааст, ки самаранокии истифодаи омилҳои истеҳсолот доимо ба самти афзоиши фоида ҳаракат мекунад.

- Дар асоси омӯзиши модели рушди иқтисодии А. Люис, муайян карда шудааст, ки дар шароити вобастагии Тоҷикистон аз муҳочирати меҳнатӣ ва аз ҳад зиёд мавҷуд будани захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи аграрӣ, барои баланд намудани самаранокии истифодаи омили меҳнат гузариши захираҳои меҳнати аз соҳаи аграрӣ ба соҳаи саноат афзалтар ҳисобида мешавад.

- Муайян карда шудааст, ки дар вилояти Суғд масъалаи асосӣ ин норасогии омилҳои истеҳсолот набуда, балки ғайримаксаднок ва нооқилона истифодаи он ба ҳисоб меравад. Бо ин мақсад афзалияти таҷдиди мутобиқшавии соҳаҳои иқтисодӣ минтақавӣ ва васеъшавии имкониятҳои истеҳсолии вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба воситаи ҷалби омилҳои истеҳсолоти машғул набуда исбот карда шудааст.

- Ҳолате асоснок карда шудааст, ки мувофиқи он инкишофи соҳибкорӣ таъсисёбии кумитаи махсусро талаб мекунад, ки баҳри бартараф намудани монеаҳои гуногунро дар назар дорад.

- Роҳҳои мукаммали таъсири институтсионалӣ ба самаранокии истифодабарии омилҳои шахсии истеҳсолот муайян карда шудаанд, ки фаъолияти якҷояи давлат, кордиханда, иттифокҳои касаба ва ҳуди коргаронро дар назар дошта, истифодаи муносибати салоҳиятнок дар тайёр намудани кадрҳо пешбинӣ шуда, инчунин истифодаи нишондихандаҳои ҳосилнокии интиҳой, чандирии барориш доир ба ҳар як омили истеҳсолот пешниҳод карда шудааст.

- Модели алоқамандии афзоиши самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар иқтисодиёти минтақа пешниҳод карда шудааст, ки маҷмӯи чораҳоро оид ба истифодаи оқилонаи омилҳои истеҳсолот дар бар мегирад.

Аҳамияти амалии рисола ва истифодабарии натиҷаҳои ба даст овардашуда дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои ба дастоварда дар таҳияи нақшаҳо оид ба истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар иқтисодиёти минтақа ва баланд намудани самаранокии онҳо истифода шуданаш мумкин аст. Натиҷаҳои тадқиқот дар чараёни таҳия ва коркарди сиёсати иқтисодии давлат аз тарафи мақомотҳои дахлдор васеъ истифода шуданаш мумкин (Вазорати рушди иқтисод ва савдо, Вазорати саноат ва технологияҳои нав, Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, Вазорати кишоварзӣ ва ғайраҳо).

Натиҷаҳои тадқиқот ҳангоми таҳияи барномаҳои таълимии фанни “Иқтисодиёти минтақа” дар Донишқадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон ба инобат гирифта шудаанд.

Инъикоси маводҳои рисола дар корҳои ҷопшудаи муаллиф:

Аз рӯи натиҷаи тадқиқот 6 мақолаи илмӣ, аз он ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои аз тарафи КОА – назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА- Федератсияи Россия эътироф шуда ҷоп карда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илмӣ:

Бинобар гуфтаҳои боло рисолаи илмӣ Окилов А.А. дар мавзӯи «Самаранокии истифодабарии омилҳои истеҳсолот дар соҳаҳои дар иқтисодиёти минтақа (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, ба Шурои диссертатсионӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.05 – иқтисодиёт ва идораи хоҷагии халқ (иқтисодиёти минтақавӣ) барои ҳимоя тавсия дода мешавад.

Мақолаҳои дар маҷаллаҳои аз тарафи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА Федератсияи Россия эътироф шуда ҷоп карда шуда (бо забони аслӣ):

1. Окилов А.А. К вопросу об эффективности использования факторов производства. /А.А. Окилов // Экономический журнал. М.: 2016. № 3 (43). С. 59-67.

2. Окилов А.А. Социально-экономическая природа факторов производства/ А.А. Окилов// Вестник Таджикского национального университета. Серия гуманитарных наук. – Душанбе, Сино, № 2, 2017. С.164-174.

3. Окилов А.А. Земля как фактор производства и уровень ее использования в Республике Таджикистан. /А.А. Окилов, Д.А., Алиджанов//Ученые записки ХГУ им. Акад. Б. Гафурова., № 2, 2017.

4. Окилов А.А. Некоторые направления совершенствования бюджетно-налогового регулирования в Таджикистане. / А.А. Окилов // Вестник ТГУПБП, № 3 (3), Худжанд 2015. С. 87-93.

**Мақолаҳои дар дигар маҷаллаҳо ва маҷмӯи маводҳои конференсия
(бо забони аслӣ):**

5. Окилов А.А. Системный характер взаимодействия факторов производства. /А.А. Окилов // Материалы конференции ИЭТ ТГУК «25-лет независимости: социально-экономические достижения», Худжанд, 2016, с. 365-368.

6. Окилов А.А. Предпринимательство и развитие предпринимательской способности в Республике Таджикистан. /А.А. Окилов //Материалы конференции ИЭТ ТГУК, Худжанд, 2017.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи кафедраи иқтисодиёт ва соҳибкории Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон аз таърихи 11.05.2017 сол, суратҷаласаи № 10 қабул карда шуд.

**Раиси ҷаласа,
мудири кафедраи
иқтисодиёт ва соҳибкории
ДИС ДДТТ, н.и.и., дотсент**

Комарова Г.Б.

Котиб, н.и.и., дотсент

Ишанова У.У.

Имзои Комарова Г.Б. ва Ишанова У.У. -ро тасдиқ менамоям.

Сардори шӯъбаи кадрҳои ДИС ДДТТ:

Бобоев Б.